

การพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

The Development of The Media to Promote Health of Elderly Person in Phayao Province

วันที่รับบทความ: 31/10/2020

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 1: 15/08/2020

วันที่แก้ไขบทความ ครั้งที่ 2: 26/12/2020

วันที่ตอบรับบทความ: 09/04/2021

ณัฏฐา นันทตันติ*

Nattha Nanthatanti*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุและเพื่อพัฒนาสื่อในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลห้วยน อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mix Method Research) มาใช้ในการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าสื่อที่ผู้สูงอายุในตำบลห้วยน อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา เปิดรับมากที่สุด ได้แก่ สื่อวิทยุ และสื่อเสียงตามสาย แต่เมื่อศึกษาในรายละเอียดพบว่าสื่อทั้งสองประเภทยังมีการสื่อสารสุขภาพไปยังผู้สูงอายุที่ค่อนข้างน้อยและไม่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในเรื่องของการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเท่าที่ควรทั้งในประเด็นด้านความต้องการของผู้สูงอายุที่ต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับโรคที่ตนเองประสบอยู่หรือมีโอกาสเสี่ยง รวมไปถึงการต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระของรายการ และข้อมูลข่าวสารที่น่าเชื่อถือสำหรับผู้สูงอายุต้องมาจากผู้เชี่ยวชาญ เช่น บุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น

ทางผู้วิจัยจึงดำเนินการพัฒนาสื่อโดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาสื่อชุมชน ได้แก่ สื่อวิทยุชุมชน และสื่อเสียงตามสาย โดยการพัฒนารูปแบบและเนื้อหารายการให้สอดคล้องตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ รายการประเภทสนทนา รายการสารคดี และสเปดวิทยุออกอากาศผ่านคลื่นวิทยุชุมชนจำนวน 3 คลื่น และรายการประเภทข่าวสารธารณสุข สารคดี และสเปด ออกอากาศผ่านสื่อเสียงตามสาย

*ศศ.ม. (การสื่อสารศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2557) ปัจจุบันเป็น อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสื่อสารสื่อใหม่ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Master of Arts Communication Studies Chiangmai University (2014). Currently Workplace University of Phayao School of Management and Information Sciences New Media Department

จากผลการวิจัยพบว่า ในประเภทของสื่อวิทยุชุมชนและเสียงตามสายด้านความพึงพอใจต่อประเภทรายการ ความพึงพอใจต่อการนำเสนอเนื้อหารายการ ผู้ดำเนินรายการวันและเวลาออกอากาศ และการมีส่วนร่วมในรายการโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ในแง่ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุพบว่า การมีส่วนร่วมยังจำกัดอยู่แค่การส่งตัวแทนเพื่อร่วมประชุม เสนอแนะนโยบายรูปแบบรายการ และประเภทของรายการที่ต้องการ

คำสำคัญ : กระบวนการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม
การสื่อสารสุขภาพ ผู้สูงอายุ

Abstract

The purpose of this research was to study the media exposure needs for health promotion of the elderly. In order to develop the media for health promotion of the elderly in Yuan Subdistrict Chiang Kham District, Phayao Province By using the Mix Method Research.

From the research, it was found that the media that elderly people in Yuuan Subdistrict, Chiang Kham District, Phayao Province were the most open are community radio and wired radio. But when studying in detail found that both types of media also communicate health to the elderly which are relatively few. And do not meet the needs of the elderly in terms of health promotion of the elderly as they should, both on the needs of the elderly who need information about viewing and increasing health And in line with the disease that they are experiencing or are at risk including wanting to be involved in determining the content of the program and reliable news and information for the elderly must come from experts such as medical personnel etc.

The researcher therefore developed the media through the process of media participation of the elderly in the development of community media, such as community radio. And audio media along the line By developing the model And the content of the program to be in line with the needs of the target group such as conversation programs,

documentaries and radio spots broadcasted through community radio in the amount of 3 radios and news programs of health, documentaries and spots broadcast via wired radio.

From the research, it was found that in the category of community radio media and wired radio regarding the satisfaction with the types of programs Satisfaction with program content presentation Satisfaction with the host Satisfaction with air date and time the satisfaction towards participation in the program by average is at a high level.

In terms of participation in media development for health promotion of the elderly, it was found that Participation is still limited to sending representatives to attend the meeting. Suggestions, policies, program formats and desired program types.

Keywords : The process of Participatory Communication, Participatory Communication, Health Communication, The Elderly

บทนำ

จากข้อมูลของสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีระบุว่า ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical Office Thailand, 2014) ที่ระบุสัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปต่อจำนวนประชากรทุกกลุ่มอายุอยู่ที่ร้อยละ 14.9 ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติคาดการณ์ว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร สังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ในปีพ.ศ. 2550 ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากที่สุดคือโรคความดันโลหิตสูง รองลงมาคือโรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมองตีบ อัมพาต/อัมพฤกษ์ และโรคมะเร็ง (National Statistical Office Thailand, 2007)

จากปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามหาแนวทางในการให้ความรู้ และส่งเสริมสุขภาพ โดยมีกำหนดให้มีการเตรียมความพร้อมที่ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (National Elderly Plan 2nd Edition, 2002-2021) โดยได้กำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองทั้งการป้องกัน รักษา และเยียวยา

ซึ่งในปัจจุบัน มีการสื่อสารสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุมีอยู่หลากหลายประเภท ทั้งที่ผสมผสานกับสื่อรูปแบบเดิม การสื่อสารแบบใหม่ และการสื่อสารระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่มบุคคลากรด้านสุขภาพ นักวิชาการ และคนในชุมชน ซึ่งมีทั้งแบบบุคคล และการสื่อสารผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ (Patra Buraruk, 2013)

แต่ถึงแม้ว่าจะมีการสื่อสารสุขภาพในผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง แต่ในงานวิจัยหลายๆ ชิ้น ก็ยังพบปัญหาในการสื่อสารสุขภาพในผู้สูงอายุเช่น บุญเรือง เนียมหอม (Boonrung Niumhom, 2008) วิจัยเรื่อง รูปแบบและการพัฒนาการสื่อสารสุขภาพและนักสื่อสารสุขภาพ ด้านสิ่งพิมพ์ พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการสื่อสารสุขภาพ เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ และยังไม่สามารถถ่ายทอดเนื้อหาให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและเข้าใจ

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลสุขภาพผ่านอินเทอร์เน็ตสู่ประชาชน ของสุกัญญา ประสุตศิลปะ (Sukanya Prasu, 2008) พบว่า ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์เป็นจำนวนมากที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า เหตุผลประการหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพของตนเองให้เหมาะสมได้นั้น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมและมีประโยชน์ อันเป็นข้อมูลข่าวสารที่ผู้สูงอายุสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการดูแลสุขภาพของตนเองได้ แต่รูปแบบ เนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงกลยุทธ์ในการสื่อสารอาจจะไม่เหมาะสมเท่าที่ควร รวมไปถึงความสามารถในการเข้าถึงสื่อประเภทของผู้สูงอายุมีจำกัด จึงทำให้ข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์เหล่านั้นไม่ถูกนำไปใช้อย่างเหมาะสม และเพียงพอเท่าที่ควร (Pasanan Panyaphon, 2012)

จังหวัดพะเยาเอง ซึ่งเป็นจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยที่มีประชากรอยู่ที่ 413,918 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 48,596 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.84 ของประชากรในจังหวัดพะเยาทั้งหมด โดยเป็นผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรังจำนวน 12,097 คน และเป็นผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้อีก 978 คน (Thailand Information Center, 2011)

สำหรับเทศบาลตำบลเชียงคำ ตำบลห้วยน อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา แบ่งเขตปกครองเป็น 15 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 12,999 คน มีจำนวนผู้สูงอายุ 2,318 คน โดยมีผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง 571 คน และเป็นผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ 14 คน และมีแนวโน้มที่ตัวเลขของผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี

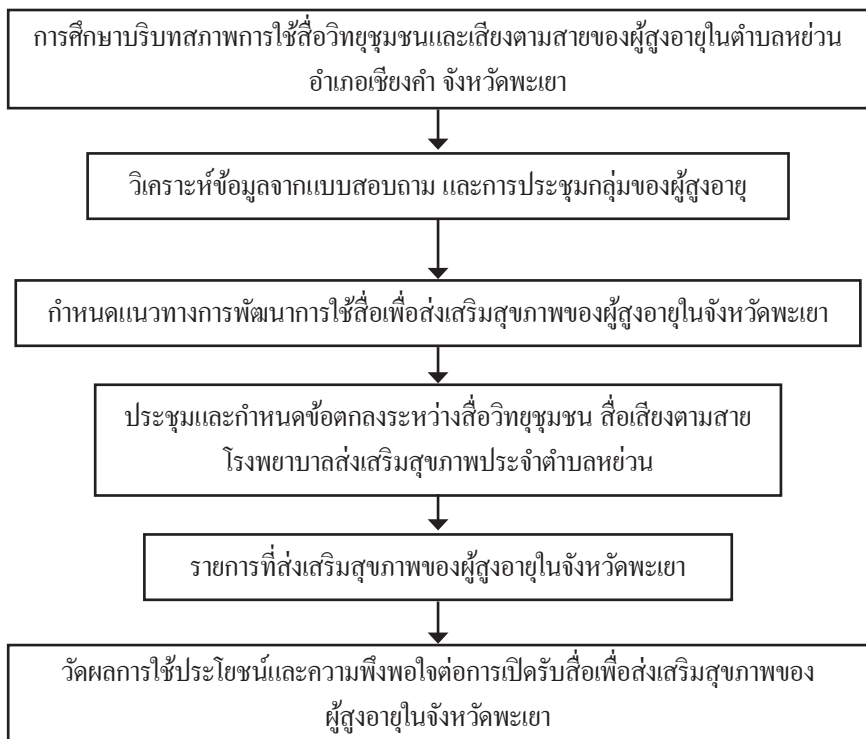
ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุที่กำลังเป็นกลุ่มประชากรที่เพิ่มมากขึ้นทุกทีในสังคมไทย จึงมีความสนใจต่อประเด็นการพัฒนาการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับ

ผู้เกี่ยวข้องกับการวางแผน หรือกำหนดนโยบายการผลิตสื่อ ได้ใช้พิจารณาประกอบ การวางรูปแบบ และกำหนดเนื้อหาของข่าวสารในการเผยแพร่ข้อมูลด้านสุขภาพที่เป็น ประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจากการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ในตำบลห้วยน อำเภอยะยา จังหวัดยะลา
2. เพื่อพัฒนาสื่อในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลห้วยน อำเภอยะยา จังหวัดยะลา

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับ

1.5.1 สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้สำหรับการกำหนดกรอบรูปแบบ และเนื้อหาสำหรับการผลิตสื่อเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

1.5.2 สามารถนำผลงานวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการวางแผนงานของภาครัฐ และเอกชนในการส่งเสริม สนับสนุนในการดูแลสุขภาพของตนเองของผู้สูงอายุ

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 บริบูรณ์ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และบทบาททางสังคม

ศรีทับทิม รัตนโกศล (Sritubtim Rattanakosol, 2007) ได้แบ่งกลุ่มของผู้สูงอายุตามปฏิทินอายุออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ดังนี้

- กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (The Year Elderly) มีอายุระหว่าง 60-74 ปี
- กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลาง (The Middle Age Elderly) มีอายุระหว่าง 75-84 ปี
- กลุ่มผู้สูงอายุวัยท้าย (The Old Elderly) มีอายุตั้งแต่ 85 ปีขึ้นไป

Hall D.A. (1976) ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 4 ประเภท คือ

2.1.1 การสูงอายุดตามวัย (Chronological aging) คือ การสูงอายุดตามปีปฏิทิน โดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป และบอกได้ทันทีว่าใครอายุมากน้อยเพียงใด

2.1.2 การสูงอายุดตามสภาพร่างกาย (Biological aging) หมายถึง ประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกายและสรีระต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีอายุสูงขึ้น เป็นผลมาจากการเสื่อมสภาพของกระบวนการตามอายุขัยของบุคคล

2.1.3 การสูงอายุดตามสภาพจิตใจ (Psychological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ แนวคิด ความจำ การเรียนรู้ บุคลิกภาพเมื่อมีอายุสูงขึ้น

2.1.4 การสูงอายุดตามสภาพสังคม (Sociological aging) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนี้

มุมมองทางด้านจิตวิทยา (psychological aspect) ความสามารถในการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งหมดยลดลง รวมไปถึงความแม่นยำและความรวดเร็วในการรับรู้การใช้เหตุผล ความจำ และความสามารถในการเรียนรู้ลดลง กล่าวคือ กระบวนการของความสูงอายุดทางด้านจิตใจหมายถึงการด้อยสมรรถภาพทางจิต สืบเนื่องมาจากความผิดปกติทางด้านสรีรวิทยา ไม่ใช่ผลของกระบวนการเสื่อมถอยของจิตใจโดยตัวของมันเอง

มุมมองทางด้านสังคม (Social aspect) โดยบุคคลในสังคมถูกกำหนดให้สวมบทบาทต่าง ๆ เมื่อบุคลคนนั้นเข้าสู่วัยชรา จะมีพฤติกรรมและแรงจูงใจต่าง ๆ ตามวัยที่ตนเองเป็น ซึ่งผู้สูงอายุทั่วไปต้องถูกปลดเกษียณได้รับยกเว้นจากการทำงาน ซึ่งหมายถึงการที่รายได้ลดลง พร้อมทั้งส่งผลไปยังการจำกัดกิจกรรมทั่วไปและความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว เกิดความรู้สึกไร้ความหมายต่อสังคม และจะต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับการตายของคนรู้จักและใกล้ชิด

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารสุขภาพ

การสื่อสารสุขภาพจะประกอบไปด้วยหลาย ๆ สาขา เช่น สารสนเทศ การสื่อสารระหว่างบุคคล การชี้นำด้านสื่อ การสื่อสารในองค์กร การสื่อสารเพื่อสังคม ซึ่งจะถูกนำเสนอโดยสื่อที่มีความหลากหลายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีการแตกต่างกัน กลยุทธ์ในการถ่ายทอดเนื้อหาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อทางการสื่อสารที่จะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุด ซึ่งกลยุทธ์การสื่อสารต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ความสามารถในการเข้าถึงเนื้อหาด้านสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยโอกาสในการเข้าถึงอาจอยู่ที่รูปแบบของการสื่อสาร

2.2.2 การทวนซ้ำ ที่จะต้องมีความต่อเนื่อง และทวนซ้ำในบางประเด็นเพื่อให้ได้พฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายตามที่มุ่งหวัง

2.2.3 ความถูกต้องของเนื้อหา

2.2.4 ความน่าเชื่อถือของเนื้อหา

2.2.5 ความสามารถในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก รวมไปถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาที่จะต้องสอดคล้องกับแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

2.2.6 ความเท่าทันเวลา โดยที่เนื้อหาต้องสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทันทั่วถึง

2.2.7 ความสมดุล เนื้อหาที่ถูกลำเสนอต้องเกิดประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมาย

2.2.8 ความเหมาะสมและความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เชื้อชาติ ระดับการศึกษา

2.2.9 ความสามารถในการเข้าใจ เนื่องจากอาจมีความแตกต่างหลากหลายทางด้านภาษา และระดับของภาษา

2.2.10 การมีหลักฐานหรือแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ

2.2.11 การเชื่อมประสาน ต้องมีการเชื่อมประสานของรูปแบบในการสื่อสารให้เหมาะสมและสอดคล้องกัน

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ (Kanchana Kaewthep, 2000) ได้กล่าวถึงระดับของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ ผู้ใช้สาร (Audience/ Receiver/ User) : เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมระดับต่ำสุด กระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังเป็นผู้ส่งสารที่เป็นผู้กำหนด และฐานะของผู้รับสารเป็นเพียงผู้รับสารเพียงอย่างเดียว

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ ผู้ผลิต/ ผู้ร่วมผลิต/ ผู้ร่วมแสดง (Sender/ Producer/ Co-Producer/ performance) : เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับสูงขึ้น เป็นการเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ผลิต หรือผู้ร่วมผลิต

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker/ Planner) คือ การวางแผนและกำหนดนโยบายการซื้อที่นำเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างของการสื่อสาร ซึ่งการวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการสื่อสารสูงสุด หรืออาจมีตัวแทนของชุมชนเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอนการผลิต และสื่อต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mix-Method) โดยเป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการนำแผนไปทดลองปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อยืนยันผลเป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยคนและเป็นผู้มีส่วนร่วมรับผลโดยตรงในชุมชนนั้น โดยนักวิจัยกลุ่มผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลห้วยน อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา และสื่อท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุเปิดรับร่วมศึกษาค้นหาปัญหา ร่วมคิดแผนปฏิบัติการ นำไปปฏิบัติ และสะท้อนความคิดโดยการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

การกำหนดกลุ่มประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในตำบลห้วยน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 2,318 คน (Thailand Information Center, 2011)

กลุ่มตัวอย่าง

ดำเนินการวิจัยด้วยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อการดำเนินการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม และการพัฒนาที่สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในตำบลห้วยน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยดำเนินการวิจัยกับผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทน 15 หมู่บ้าน ในตำบลห้วยน อำเภอลำทะเมนชัย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 50 คน และการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จากการศึกษาเอกสารหลักฐาน และคำสัมภาษณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสามารถร่างแนวสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการดำเนินการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 แนวทางการพัฒนารูปแบบของการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา

ประเด็นที่ 2 แนวทางการพัฒนาเนื้อหาของการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา

ประเด็นที่ 3 การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการเปิดสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการประชุมกลุ่ม (Focus group) ตามช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยกล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ รวมทั้งหัวข้อการวิจัยโดยย่อ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจตรงกัน

ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นดำเนินการประชุม ผู้วิจัยเตรียมประเด็น และแนวคำถามต่าง ๆ แบบมีโครงสร้างไว้ และดำเนินการประชุมกลุ่มเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ถึงปัญหาร่วมกัน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยกลุ่มที่เข้าร่วมประชุมได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยน้อ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา และสื่อท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการจัดรูปแบบ และเนื้อหาของสื่อวิทยุชุมชนตามความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง และเผยแพร่เนื้อหาและรายการดังกล่าว เป็นระยะเวลา 3 เดือน

ขั้นตอนที่ 3 วัดผลการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาเมื่อเผยแพร่ไปแล้วเป็นระยะเวลา 3 เดือน โดยการเก็บแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เรียบเรียงข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกออกมาเป็นข้อความ แล้วจำแนกออกเป็นประเด็นต่างๆ
2. สรุบบัญชีข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อภิปรายผลข้อมูลตามแนวคิด ทฤษฎี และปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปรวบยอดและข้อเสนอแนะต่อไป

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบพรรณาวิเคราะห์ โดยนำเสนอข้อมูลในประเด็น ดังนี้

- ประเภทของสื่อชุมชน รูปแบบ เนื้อหา กลยุทธ์ในการพัฒนาสื่อชุมชน
- ขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาสื่อชุมชน
- รูปแบบการพัฒนาสื่อและรายละเอียดการออกอากาศ
- ผลการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการปรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ผลการวิจัย

การศึกษาบริบทสภาพการใช้สื่อวิทยุชุมชนและเสียงตามสายของผู้สูงอายุในตำบล
ห้วยน อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา

วิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนที่ออกอากาศในพื้นที่ตำบลห้วยน อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยามีอยู่
3 คลื่น ได้แก่ วิทยุเชียงใหม่ FM 104 MHz วิทยุชุมชนสบายใจเรดิโอ FM 89.25 MHz
และวิทยุชุมชน FM 92.25 MHz ซึ่งทั้ง 3 สถานี มิได้มีรายการที่นำเสนอเกี่ยวกับการ
สื่อสารสุขภาพในชุมชนแต่อย่างใด แต่จะมีการสื่อสารสุขภาพแล้วแต่ตามสถานการณ์
หาก เช่น การนำเสนอในรูปแบบข่าวสารประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารผ่านสื่อวิทยุและเสียงตามสายที่เกี่ยวข้องกับ
การสื่อสารสุขภาพส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบของข่าวสารประกาศจากส่วนกลาง และโรค
ตามฤดูกาลต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่มาจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำอำเภอห้วยน
และจากหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ทั้งนี้ กลุ่มผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการสื่อสารสุขภาพ
อยู่ในระดับต่ำสุด กล่าวคือ เป็นเพียงผู้รับสาร ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสาร กำหนด
เนื้อหารายการ ผลิต หรือวางแผนนโยบายแต่อย่างใด

เมื่อศึกษาถลกลงไปในรายละเอียด พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการด้านข้อมูล
ข่าวสารที่ตรงกับโรคที่ตนเองเป็นอยู่ หรือมีโอกาสเสี่ยงที่จะเป็น เพื่อสามารถนำข้อมูล
ข่าวสารที่ได้รับมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์กับตนเอง หรือป้องกันไม่ให้เกิดโรคดังกล่าว
ขึ้น รวมไปถึงข้อมูลข่าวสารที่ได้รับต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น บุคลากรทาง
การแพทย์ รวมไปถึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับสารเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการด้วย ทั้งนี้
รายการส่วนใหญ่ที่มีการออกอากาศในสื่อวิทยุ และเสียงตามสายยังไม่ใช่รายการที่
ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุโดยตรง

เสียงตามสาย

สื่อเสียงตามสายในตำบลห้วยน อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยาอยู่ในความรับผิดชอบ
ของเทศบาลตำบลเชียงคำ ออกอากาศตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ โดยแบ่งเป็นออกเป็น
3 ช่วงเวลา คือ 08.00-08.30 12.00-12.30 และ 17.00-17.30 ซึ่งใช้ระยะเวลาการดำเนินรายการ
แต่ละครั้งประมาณ 30 นาที

ในกรณีของเสียงตามสายนั้น ผู้สูงอายุมีความต้องการข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการ
สื่อสารสุขภาพที่มากขึ้น ประกอบกับสื่อเสียงตามสายเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้ค่อนข้าง
ทั่วถึง และสม่ำเสมอ แต่ข้อมูลข่าวสารที่กลุ่มผู้สูงอายุแสวงหากลับมีค่อนข้างน้อย และ
ไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้ การสื่อสารแบบเสียงตามสาย เป็นการ

สื่อสารจากบนลงล่างเพียงช่องทางเดียว ข้อมูลข่าวสาร ผู้ผู้ส่งสารเป็นหน่วยงานภาครัฐ และ ผู้นำชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มโดยใช้กระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม

จากการประชุมกลุ่มโดยใช้กระบวนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมสามารถวิเคราะห์ความต้องการเพื่อกำหนดและวางแผนการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาได้ ดังนี้

สื่อวิทยุชุมชน

ลักษณะของภาษาที่ใช้เป็นภาษาเมือง ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้ เสียงของผู้ดำเนินรายการใช้โทนเสียงที่ทำให้รู้สึกฟังง่าย เข้าถึงง่าย ไม่อึดอัด รูปแบบรายการ

รูปแบบการดำเนินรายการ แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รายการประเภทสนทนา รายการสารคดี และสเปคตวิทย์ โดยรายการประเภทสนทนาควรมีความยาวไม่เกิน 15-30 นาที รายการสารคดีมีความยาวไม่เกิน 5 นาที และสเปคตวิทย์มีความยาวไม่เกิน 30 วินาที

ช่วงเวลาที่ได้รับฟัง ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุชุมชนอยู่ 3 ช่วงเวลาดังกัน คือ ระหว่าง 06.00-09.00 น. 09.00-12.00 น. และ 15.00-18.00 น. และมักมีพฤติกรรมเปิดรับฟังวิทยุควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันไปด้วย

ความถี่ในการออกอากาศ หากเป็นประเภทรายการสนทนาควรออกอากาศอย่างน้อย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ แต่สำหรับรายการสารคดี และสเปคตวิทย์ ควรเปิดสลับไปมา เพื่อสร้างการจดจำได้ และเพิ่มโอกาสสำหรับผู้พลาดรับฟัง

สื่อเสียงตามสาย

สำหรับแนวทางในการพัฒนาเพื่อสื่อเสียงตามสายเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ มีดังนี้ ลักษณะของภาษาที่ใช้ในสื่อเสียงตามสายกลุ่มตัวอย่างมองว่า ควรมีการเรียบเรียง การเขียนบทให้สละสลวย เรียบง่าย และใช้ภาษาใจง่ายมากยิ่งขึ้น มีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับเนื้อหา ชัดเจน และไม่วกวนไปมา เสียงของผู้ดำเนินรายการต้องการผู้ดำเนินรายการที่ใช้เสียงน่าฟัง ไม่หยาบโชน มีมุขตลกสอดแทรกเพื่อไม่ให้น่าเบื่อ มีจังหวะการพูดที่ไม่ซ้ำหรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงอักขระได้อย่างชัดเจน นำเสนอข่าวโดยไม่ต้องสอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัวลงไป และใช้เสียงให้เหมาะสมกับการนำเสนอข่าว มีการอ่านข่าว

สอดคล้องไปกับการเปิดเพลง เพื่อไม่ให้หน้าเบื่อจนเกินไป

กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความชื่นชอบรูปแบบรายการประเภทข่าวมากที่สุด เพื่ออัปเดตสถานการณ์ต่างๆ ที่มีผลกระทบ หรือเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แต่มุ่งหวังข่าวที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่อย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อสัปดาห์นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายยังมองว่าต้องการรูปแบบการนำเสนอรายการที่สั้น กระชับ ได้ใจความ เป็นเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับสุขภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ในชีวิตประจำวัน มีความรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ โดยมีความยาว 30 นาที เนื่องจากการออกอากาศเสียงตามสายในแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 30 นาที

กลุ่มผู้สูงอายุเปิดรับสื่อเสียงตามสายตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ ใน 3 ช่วงเวลาด้วยกัน ได้แก่ 08.00-08.30 น. 12.00-12.30 น. และ 17.00-17.30 น. แต่เนื่องจากติดภาระกิจที่อื่น ช่วงเวลาที่ได้รับฟังบ่อยมากที่สุดคือช่วงเวลา 17.00-17.30 น. ในแต่ละวัน

การประชุมและกำหนดข้อตกลงระหว่างสื่อวิทยุชุมชน สื่อเสียงตามสาย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลห้วยวน และผู้สูงอายุ

จากผลการประชุมโดยการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยานั้น ทางผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผล และจัดการประชุมกลุ่มระหว่างผู้สูงอายุ ตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลห้วยวน ผู้รับผิดชอบ และผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนจำนวน 3 สถานี ได้แก่ วิทยุเชิงคำเรดิโอ FM 104 MHz วิทยุชุมชนสบายใจเรดิโอ FM 89.25 MHz และวิทยุชุมชน FM 92.25 MHz และผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตเสียงตามสายในตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาเพื่อนำเสนอผลการประชุมกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันในการพัฒนาการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

จากการประชุมกลุ่ม พบว่า ในแง่ของสื่อวิทยุชุมชน ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทางสถานีในการจัดรูปแบบเนื้อหารายการให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยยินดีจะให้ความร่วมมือด้านการผลิตสื่อ และออกอากาศทางสถานีวิทยุของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนด้านผู้เชี่ยวชาญ และข้อมูลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลห้วยวนที่จะส่งผู้เชี่ยวชาญมาร่วมรายการ และส่งมอบข้อมูลของโรคที่ถูกต้องเพื่อใช้สำหรับจัดทำรายการในการออกอากาศ

ในส่วนของเสียงตามสายนั้น มีข้อจำกัดบางประการในเรื่องของเวลา และข่าวสา

อื่นๆ ที่ต้องนำเสนอ จึงไม่สามารถให้เวลาที่เพียงพอต่อการออกอากาศได้เท่าที่ควร แต่สามารถทำออกมาในรูปแบบของสปอต และสารคดี รวมไปถึงการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพสποดแทรกไปกับข่าวประกาศอื่น ๆ อย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง

สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุต่อการดำเนินงานพัฒนาการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยานั้น พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร กล่าวคือ มีจำนวนน้อยที่แสดงความคิดเห็น โดยส่วนใหญ่อยู่ในฐานะผู้ฟัง และอาจมีอากัปกิริยาแสดงอาการเห็นด้วย เช่น พยักหน้า แต่เป็นการสื่อสารเพียงแค่ວັນภาษาเท่านั้น ในส่วนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารนั้น พบว่า ผู้ส่งสารส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน หรือหากเป็นผู้สูงอายุเป็นผู้สื่อสารเอง ก็อยู่ในฐานะของอาสาสมัครสาธารณสุขในการส่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สำหรับตัวผู้สูงอายุเองนั้น พบว่ามีจำนวนน้อยที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารเอง และการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น พบว่า การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดของการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม ไม่มีผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

จึงสรุปได้ว่า การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่เกี่ยวกับการดูแลและสุขภาพของตนเองนั้นอยู่ในระดับต่ำที่สุด มีเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร จากการวิเคราะห์พบว่า ผู้สูงอายุขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเอง นอกจากนี้ ช่องทางการสื่อสารยังไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการแสดงความคิดเห็น หรือความต้องการในการรู้ข้อมูลข่าวสาร และไม่สามารถสื่อสารไปถึงผู้วางแผนและวางแผนนโยบายได้ รวมไปถึงขาดองค์ความรู้ในฐานะการเป็นผู้ส่งสารและการผลิตสื่อ ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในศักยภาพในฐานะผู้ส่งสารเท่าที่ควร

รายการที่ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

จากผลการประชุมกลุ่มและกำหนดข้อตกลงระหว่างสื่อวิทยุชุมชน สื่อเสียงตามสาย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลห้วยน และผู้สูงอายุจึงได้รายละเอียดของรายการที่เผยแพร่ผ่านทางสื่อชุมชน ตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ระยะเวลาระหว่างเดือนธันวาคม 2561-มกราคม 2562 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบและเนื้อหาการพัฒนาสื่อวิทยุชุมชน

ที่	ชื่อช่วงรายการ	รูปแบบการนำเสนอ	เนื้อหาที่น่าสนใจ	ออกอากาศ	ช่วงเวลาออกอากาศ
1	สนทนาประสาสุข	รายการสนทนา 30 นาที	นำเสนอโรคความรู้เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุ รวมถึงวิธีดูแลตัวเองและวิธีการป้องกัน	วิทยุเชิงคำเรดิโอ FM 104 MHz	ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 14.00-14.30 น.
2	สูงวัยใส่ใจสุขภาพ	รายการสารคดี 5 นาที	นำเสนอวิธีการดูแลสุขภาพ อาหาร และการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ	วิทยุชุมชน FM 92.25 MHz	ทุกวันอังคาร เวลา 10.15 น.
3	สูงวัยใจเกินร้อย	รายการสารคดี 1 นาที	นำเสนอวิธีการดูแลสุขภาพ อาหาร และการออกกำลังกายในผู้สูงอายุ	วิทยุชุมชน FM 92.25 MHz	ทุกวันพุธ เวลา 10.15 น.
4	คุยกับคุณหมอโฮงยา	รายการตอบปัญหา 30 นาที	นำเสนอการตอบปัญหาโดยผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรทางการแพทย์	- วิทยุชุมชน สบายใจเรดิโอ FM 89.25 MHz	ทุกวันจันทร์ เวลา 13.30-14.00 น.
5	4 โรคฮิตในผู้สูงอายุ	สเปควิทยุ 30 วินาที	นำเสนอความรู้เกี่ยวกับ 4 โรคทอปฮิตของผู้สูงอายุ รวมถึงวิธีดูแลตัวเอง และวิธีการป้องกัน	- วิทยุเชิงคำเรดิโอ FM 104 MHz - วิทยุชุมชน FM 92.25 MHz	เปิดสลับในแต่ละช่วง

ตารางที่ 2 ตารางแสดงรูปแบบและเนื้อหาของสื่อเสียงตามสาย

ที่	ชื่อ ช่วงรายการ	รูปแบบ การนำเสนอ	เนื้อหา ที่นำเสนอ	ออกอากาศ	ช่วงเวลา ออกอากาศ
1	รายการข่าวสุขภาพ	รายการข่าวสุขภาพ	นำเสนอข่าวสาร เกี่ยวกับสุขภาพ	เสียงตามสาย	ทุกวันศุกร์ 17.00-17.30 น.
2	รายการสารคดี	สารคดี 1 นาที	นำเสนอโรค ความรู้เกี่ยวกับ โรคของผู้สูงอายุ	เสียงตามสาย	ทุกวันจันทร์ เวลา 08.00-08.30 น.
3	สปอควิทยุ	สปอควิทยุ 30 วินาที	นำเสนอโรค ความรู้เกี่ยวกับ โรคของผู้สูงอายุ	เสียงตามสาย	เปิดสลับ ในแต่ละช่วง

วัดผลการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด เพื่อวัดผลการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาซึ่งสามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 66-70 ปี มีสถานะภาพสมรส มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา และปวช. มีอาชีพเป็นเกษตรกร และมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 10,000 – 15,000 บาทต่อเดือน ซึ่งแหล่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพ

การใช้ประโยชน์ต่อการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ต่อการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาด้านสื่อวิทยุชุมชนและสื่อเสียงตามสายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ในส่วนของวิทยุชุมชนนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อประเภทรายการ เนื้อหารายการ ผู้ดำเนินรายการ วันและความยาวของรายการที่ออกอากาศการมีส่วนร่วมในรายการ ในการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาด้านสื่อวิทยุชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

สำหรับสื่อเสียงตามสายกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อความพึงพอใจต่อประเภทรายการ เนื้อหารายการ ผู้ดำเนินรายการ วันและความยาวของรายการ

ที่ออกอากาศ และการมีส่วนร่วมในรายการในการเปิดรับสื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยาด้านสื่อเสียงตามสายโดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า กระบวนการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลห้วยน อำเภอน้ำโสม จังหวัดพะเยายังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม และการดำเนินโครงการต่าง ๆ เกิดจากหน่วยงานของรัฐโดยไม่เปิดเผยขั้นตอนหรือกระบวนการต่าง ๆ ให้ประชาชนรับทราบ หรืออาจจะมีการเก็บข้อมูลเชิงวิจัย หรือการสำรวจข้อมูลจากทางหน่วยงานรัฐก็ตาม แต่กระบวนการการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายยังขึ้นอยู่กับหน่วยงานของรัฐเป็นสำคัญ แม้หน่วยงานของรัฐจะให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร หรือประชาชนมีส่วนร่วมให้ความคิดเห็นหรือให้คำปรึกษาในประเด็นต่าง ๆ แก่หน่วยงานตามที่หน่วยงานร้องขอ แต่หน่วยงานของรัฐยังมีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายประกอบการดำเนินการประชุมไม่ได้ส่งเสริม หรือกระตุ้นให้ผู้ร่วมประชุมเกิดความต้องการในการแสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่อยู่ในฐานะผู้รับฟังที่ไม่ได้แสดงทัศนะ หรือความคิดเห็นของตนเองออกมา

นอกจากนี้ ทางหน่วยงานของรัฐเองไม่เคยวัดผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง และไม่ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร

การนำกระบวนการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการพัฒนาการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุนั้นเป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยเสริมแรงให้กับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับ วิกานันท์ ม่วงสกุล (Wiphanan Muangsakun, 2015) ในแง่ก่อนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในแง่ของการรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าเหงา ลึกลับ หรือรู้สึกถูกทอดทิ้งจากสังคม รวมถึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง และเสริมสร้างกลุ่มทางสังคมให้กับผู้สูงอายุเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตลอดชีวิตให้กับคนรุ่นใหม่อีกทอดหนึ่ง และเป็นกระบวนการประสานหน่วยต่าง ๆ ให้มีความรับผิดชอบและสำนึกทางสังคมร่วมกัน

ในแง่ของการพัฒนาสื่ออื่น กระบวนการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมทำให้ผู้สูงอายุในฐานะผู้รับสารเชิงรับ (Passive Audience) ข้อมูลข่าวสารทั้งหมดมาจากการที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการกลายมาเป็นผู้รับสารเชิงรุก (Active Audience) ที่แสวงหาข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับความต้องการของตนเองได้มากขึ้น และเลือกคัดกรองข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์กับตนเอง มีช่องทางในการเสนอแนะ หรือบอกเล่าถึงปัญหาเพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานรัฐได้ขบคิด และวางแผนนโยบายร่วมกัน

จากการสังเกต พบว่าการพัฒนาสื่อผ่านกระบวนการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเกิดจากโครงการวิจัยขั้นนี้เข้าไปดำเนินการ แต่ยังขาดการดำเนินการที่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม และขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีทุกฝ่ายในชุมชนเข้ามามีส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับวรนาถ อวงอุดม (Woranat Awongudom, 2012) ในเรื่องของกระบวนการพัฒนาสื่อขาดการบูรณาการและขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ รวมไปถึงการขาดกลไกที่มีอยู่ยังไม่เข้มแข็งพอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอต่อภาครัฐของรัฐ

1. รัฐควรกำหนดแนวทางในการผลักดัน และส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีระบบและกลไกที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม
2. การสื่อสารของรัฐไม่ควรเน้นทิศทางกลไลของข่าวสารแบบบนลงล่างแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเลือกใช้ช่องทาง และการสื่อสารให้เหมาะสม
3. รัฐบาลควรบูรณาการสื่อ กับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข สวัสดิการของผู้สูงอายุ หรือการส่งเสริมศักยภาพในด้านต่าง ๆ
4. ส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อการคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ผลิตสื่อ

1. ผู้ผลิตสื่อควรเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ และนำเสนอรูปแบบ และรายการที่มีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก
2. ผู้ผลิตสื่อควรคำนึงถึงพลังอำนาจของสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุในสื่อ กับผู้สูงอายุในสังคมจริงแตกต่างกัน

References

- Kanchana Kaewthep . (2006). Genesis of the knowledge of folk media. Happy communication. Nonthaburi: Folk Media Communication Project (SSO).
- Kanchana Kaewthep. (2000). Media for the Community: Knowledge Processing Bangkok: Office of Research Fund (TRF)
- Kamchon Louiyapong. (2009). Identity and communication ability of the elderly club leaders Pho Sai Ngam Subdistrict, Phichit Province for activities to develop themselves and the community. Journal of Communication Arts, Thammasat University, Year 1, Issue 1 October 2009
- Panupong Phuto. (2008). Participatory communication: a case study of the Sukson Sufficiency Economy Learning Center, Tha Wung Subdistrict, Khao Samo Khon Subdistrict, Lopburi Province.
- Siri Onkaew Lai. (2007). Exposure to utilization and satisfaction from listening to the Khao Kop radio program of listeners in Khao Kop Sub-district, Huai Yot District, Trang Province. Faculty of Journalism and Mass Communication Thammasat University.
- Everett M. Rogers & F. Floyd Shoemaker. (1971). A cross-cultural approach. 2nd edition. New York: the Free Press.
- Jacobson, T. & Kolluri, S. (1999). Participatory Communication as Communication Action. Cresskill. New York: Hampton Press.
- White, R. (1994). Participation development communication. New Delhi.